

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Research Process in Physical Education & Sports Sciences (20503101)

Day & Date: Monday, 03-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

सूचना: 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) चांगली किंवा पर्यायी परिकल्पना ही ---- असते.
  - अ) व्यापकतेच्या बाबतीत मर्यादित
  - ब) संबंधात समून नसलेली
  - क) माहिती असलेल्या सिध्दांत व तथ्याविषयी सुसंगत
  - ड) वरील सर्व
- 2) ---- साधने ही प्रत्यक्ष साक्षीदार नसताना प्रसंग कथन केलेली आहेत.
  - अ) दुय्यम
  - ब) प्राथमिक
  - क) अ आणि ब
  - ड) यापैकी नाही
- 3) ज्या संशोधनात तात्काळ उपाययोजनावर भर असतो आणि सिध्दांत तयार करणे व सामान्यीकरणावर भर नसतो अशा संशोधनास ---- म्हणतात.
  - अ) मूलभूत
  - ब) उपयोजित
  - क) कृती
  - ड) व्यक्ति अभ्यास
- 4) नमुना निवड ---- मधून घेतली जाते
  - अ) जनसंख्या
  - ब) गृहितके
  - क) प्रश्नावली
  - ड) सांख्यिकी
- 5) संशोधनाचा ---- प्रमुख हेतू असतो.
  - अ) नवीन ज्ञान प्राप्त करणे
  - ब) ज्ञान कक्षांचे विस्तारीकरण
  - क) घटनांचे विश्लेषण करून त्यामधील संबंध प्रस्थापित करणे
  - ड) यापैकी नाही
- 6) माहिती संकलनाचे ---- हे साधन नाही.
  - अ) प्रश्नावली
  - ब) निरीक्षण
  - क) मुलाखत
  - ड) गृहितके
- 7) संशोधनाच्या प्रमुख पध्दती ---- आहेत.
  - अ) दोन
  - ब) तीन
  - क) चार
  - ड) पाच
- 8) संशोधनाच्या कार्यात्मक व्याख्या ---- साठी वापरतात.
  - अ) उजळणी
  - ब) संकल्पना निर्मिती
  - क) नेमकेपणा
  - ड) विश्वासनीयता

- 9) पुढीलपैकी ---- ही बाब संशोधन आराखड्याचा घटक नाही.
अ) अभ्यासासाठी निवडलेला नमुना   ब) माहिती संकलनाची साधने
क) माहिती विश्लेषण पध्दती   ड) संशोधन अहवाल
- 10) प्रायोगिक संशोधनात ---- वापर केला जातो.
अ) मुलाखती   ब) प्रायोगिक अभिकल्प
क) प्रश्नावली   ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) शारीरिक शिक्षणातील संशोधनाचे क्षेत्र लिहा. **10**
ब) संशोधनाच्या अंगी असणारे गुणविशेष लिहा. **10**

प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

- अ) संदर्भ साहित्याची गरज व महत्त्व लिहा. **15**
ब) प्रायोगिक अभिकल्प सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

- अ) संशोधन प्रबंधातील प्रकरणे सविस्तर स्पष्ट करा. **15**
ब) संशोधन आराखडा लिहिण्याच्या पध्दती लिहा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) परिसंवादांमध्ये संशोधन पेपरचे लिखाण लिहा **20**
ब) न्यादर्श
क) ग्रंथालय तंत्र
ड) समस्या निवडीचे निकष
इ) संशोधनाचे वर्गीकरण

Seat No.	
-------------	--

M.P.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Research Process in Physical Education &
Sports Sciences (20503101)

Day & Date: Monday, 03-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
 2) Figure to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 10

- 1) A good or adequate hypothesis should _____.
  - a) Be limited in scope
  - b) Not be bunch relationship
  - c) be consistent with known theories and facts
  - d) Have all these characteristics
- 2) _____ sources are accounts of an event that not actually witnessed by the report.
  - a) Secondary
  - b) Primary
  - c) Both a and b
  - d) None of these
- 3) _____ research is focused of the immediate application and not on the development of theory and generalization.
  - a) Fundamental
  - b) Applied
  - c) Action
  - d) Case study
- 4) Sample selection is through _____.
  - a) Population
  - b) Assumption
  - c) Questionnaire
  - d) Statistics
- 5) The main aim of research is _____.
  - a) acquiring knowledge
  - b) extending knowledge
  - c) analysis of fact and establish their relation
  - d) None of these
- 6) _____ is not a tool of data collection.
  - a) Questionnaire
  - b) Observation
  - c) Interview
  - d) Hypothesis
- 7) There are _____ main research method.
  - a) Two
  - b) Three
  - c) Four
  - d) Five
- 8) In research operational definition are used for _____.
  - a) revision
  - b) Concept formulation
  - c) precision
  - d) reliability
- 9) _____ of the following is not the component of research design.
  - a) Sample selected method for study
  - b) Tools of data collection
  - c) Data analysis method
  - d) Research report

- 10) In experimental research _____ is used
- a) Interview
  - b) Experimental design
  - c) Questionnaire
  - d) None if these

Q.2 Answer the following questions.

- a) Explain Area of Research in Physical Education. **10**
- b) Explain qualities of good researcher. **10**

Q.3 Answer the following questions. (Any One)

15

- a) Explain need and importance of Review of related literature.
- b) Explain Experimental design in details.

Q.4 Answer the following questions. (Any One)

15

- a) Explain characterization of research thesis in details.
- b) Explain method of writing research proposal.

Q.5 Write Short Notes: (Any Four)

20

- a) Writing full paper for presenting in conference
- b) Sample
- c) Library technique
- d) Cratering for selection of a problem
- e) Classification of research

Seat
No.**M.P.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Physiology of Exercises (20503102)**

Day & Date: Tuesday, 04-07-2023

Max. Marks: 80

Time: 11:00 AM To 02:00 PM

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) हृदय चक्राचा सर्वसाधारणपणे एकूण कालावधी ——— एवढा असतो.
अ) 0.1 सेकंद   ब) 0.8 सेकंद
क) 0.30 सेकंद   ड) यापैकी नाही
- 2) ——— हे स्नायूसंस्थेचे घटक आहेत.
अ) कुर्च्या   ब) हाडे
क) स्नायू   ड) वरील सर्व
- 3) एटीपी म्हणजे ———.
अ) अँट्टी ट्राय फॉस्फेट   ब) अडेनोसीन ट्राय फॉस्फेट
क) अँट्टी ट्रबल प्रोसेस   ड) यापैकी नाही
- 4) सर्वसाधारणपणे मानवी शरीराचे तापमान हे ——— सेल्सीअस असते.
अ) 34°   ब) 35°
क) 37°   ड) 40°
- 5) मायोफायब्रिल्समध्ये अँक्टिन व मायोसिन हे ——— आहेत.
अ) प्रथिने   ब) कर्बोदके
क) जीवनसत्त्वे   ड) खनिजे
- 6) एका मिनीटामध्ये हृदयामार्फत बाहेर टाकलेले रक्त याला ——— म्हणतात.
अ) व्हायटल कर्पॅसिटी   ब) स्ट्रोक व्हाल्यूम
क) काडियाक आउटपुट   ड) यापैकी नाही
- 7) प्राणवायू व कार्बनडाय ऑक्साईड वायूंची अदलाबदल ——— ठिकाणी होते.
अ) नाक   ब) आल्व्हीओली
क) श्वासपटल   ड) यापैकी नाही
- 8) विविध व्यायामाचे शरीरातील निरनिराळ्या संस्थामध्ये बदल होतात त्याचा अभ्यास करणाऱ्या शास्त्राला ——— म्हणतात.
अ) फिजीओलॉजी   ब) अँनाटॉमी
क) सायकालॉजी   ड) फिनसिलॉजी
- 9) ——— हे रक्तदाब मोजण्याचे साधन आहे.
अ) मॅनोमीटर   ब) स्पायरोमीटर
क) स्प्यागनोमॅनोमीटर   ड) यापैकी नाही

10) बी. एम. आय. म्हणजे ----.

अ) बॉडी मास इंडेक्स

ब) बॉडी मेजरमेंट इंडेक्स

क) ब्रेस मास इंडेक्स

ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

अ) क्रीडा व मादक पदार्थांचे सेवन या विषयावर निबंध लिहा.

10

ब) व्यायामाचा अस्थिसंस्थेवर होणारा परिणाम.

10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

15

अ) क्रीडा प्राविण्यावर (कामगिरीवर) थंड व गरम वातावरणाचा होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

ब) स्नायूसंस्थेवर व्यायामाचा आणि क्रीडा प्रशिक्षणाचा होणारा परिणाम लिहा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

15

अ) शरीर विज्ञान शास्त्राचा अर्थ सांगून व्यायामाचे शरीरविज्ञानाची गरज आणि महत्त्व लिहा.

ब) विश्रांतीच्या वेळी व व्यायामाच्या वेळी हृदयगतीचे स्वयंनियंत्रण कसे होते त्याचे वर्णन करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

20

अ) स्लायडिंग फिलामेंट थेअरी

ब) चयापचय क्रीडा

क) हृदयचक्र

ड) प्राणवायूचे कर्ज (ऋण)

इ) व्यायाम आणि वजन नियंत्रण

Seat No.	
-------------	--

M.P.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Physiology of Exercises (20503102)

Day & Date: Tuesday, 04-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) Generally, the duration of cardiac cycle is _____.
a) 0.1 second   b) 0.8 second
c) 0.30 second   d) None of these

- 2) _____ is the aspects of muscular system.
a) Cartilage   b) Bones
c) Muscles   d) Above all

- 3) ATP means _____.
a) Anti Tri Phosphate   b) Adenosine Tri Phosphate
c) Anti Trouble Process   d) None of these

- 4) Generally, the temperature of human body is _____ Celsius.
a) 34⁰   b) 35⁰
c) 37⁰   d) 40⁰

- 5) Actine and Myosin in myofibrils are _____.
a) Proteins   b) Carbs
c) Vitamins   d) Minerals

- 6) The blood beings pumped by heart in one minute is _____.
a) Vital capacity   b) Stroke volume
c) Cardiac output   d) none of these

- 7) Exchange of oxygen and carbon dioxide take place in _____.
a) Nose   b) Alveoli
c) Diaphragm   d) none of these

- 8) The study of internal changes in different systems of our body after exercises is called as _____.
a) Physiology   b) Anatomy
c) Psychology   d) Kinesiology

- 9) Blood pressure is measured through _____.
a) Manometer   b) Spirometer
c) Sphygmomanometer   d) Above all

- 10) BMI means _____.
a) Body Mass Index   b) Body Measurement Index
c) Brain Mass Index   d) None of these

Q.2 Answer the following questions. 10
a) Write an essay on Doping and Sports. 10
b) Effect of exercise on skeletal system. 10

- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the effect of hot and cold climate on the sports performance.
  - b) Write the effect of exercises and Sports Training on muscular system.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) What is meant by physiology and write the importance and need of exercises in physiology.
  - b) Explain in detail the auto regulation of heart during rest and during exercise.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Sliding filament theory
  - b) Metabolism
  - c) Cardiac cycle
  - d) Oxygen debt
  - e) Exercise and weight control

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Yogic Sciences (20503103)

Day & Date: Wednesday, 05-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) नेती हा ---- चा प्रकार आहे.

अ) आसन	ब) प्राणायाम
क) क्रिया	ड) मुद्रा
- 2) मुद्राचा ---- हा प्रकार नाही.

अ) नेती	ब) मन
क) काया	ड) आधार
- 3) अष्टांग योगातील यम हे ---- क्रमांकाची पायरी आहे.

अ) पहिले	ब) तिसरे
क) सहावे	ड) सातवे
- 4) शुद्धीक्रियांचा प्रकार ---- आहे.

अ) आसन	ब) नियम
क) यम	ड) यापैकी नाही
- 5) एखादया गोष्टीवर काही काळाकरीता चित्त एकाग्र करणे म्हणजे ---- होय.

अ) ध्यान	ब) समाधी
क) नियम	ड) धारणा
- 6) कैवल्यधामची स्थापना ---- यांनी केली.

अ) कैवल्यानंद	ब) अय्यंगार
क) महर्षी व्यास	ड) शंकराचार्य
- 7) भगवतगीतेत योगाचा ---- प्रकार आहे.

अ) कर्मयोग	ब) भक्तियोग
क) ध्यानयोग	ड) शक्तियोग
- 8) श्रीकृष्णाने अर्जुनास रणभूमीवर ---- सांगितला.

अ) राजयोग	ब) जपयोग
क) कर्मयोग	ड) हतयोग
- 9) योगातील बहिरंग व अंतरंग यांना जोडणारा दुवा म्हणजे ---- होय.

अ) प्रत्याहार	ब) प्राणायाम
क) आसन	ड) वरील सर्व

Seat No.	
----------	--

**M.P.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Yogic Sciences (20503103)**

Day & Date: Wednesday, 05-07-2023
Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) Neti is a type of _____.
a) Aasanas
b) Pranayama
c) Kriyas
d) Mudras
- 2) _____ is not a type of mudras.
a) Neti
b) Mana
c) Kaya
d) Aadhar
- 3) Yam is the _____ on steps in Ashtangyog.
a) First
b) Third
c) Six
d) Seven
- 4) The type of Shudhikriya is _____.
a) Aasan
b) Niyam
c) Yam
d) None of these
- 5) Concentrate on particular thing for particular period is called _____.
a) Dhyan
b) Samadhi
c) Niyam
d) Dharana
- 6) Kaivalyadham was established by _____.
a) Kaivalyanand
b) Ayyangar
c) Maharshi Vyas
d) Shankaracharya
- 7) In Bhagwatgita the type of yoga is _____.
a) Karmyoga
b) Bhaktiyog
c) Dhyanyoga
d) Shaktiyoga
- 8) Lord krishna said _____ to Arjun on the battleground.
a) Rajyog
b) Japyog
c) Karmyog
d) Hatyog
- 9) The external and internal connective link in yoga is called _____.
a) Pratyahara
b) Pranayama
c) Aasana
d) Above all
- 10) Pranayama includes _____ aspects.
a) Purak
b) Kumbhak
c) Rechak
d) Above all

Q.2 Answer the following questions.

- a) Give a brief survey of historical development of yoga. 10
- b) Which are the different school of yoga? Explain Ashtang yoga. 10

- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is meant by shatkriyas and explain the shatkriyas with technique and benefits.
  - b) Effects of yoga on nervous and respiratory system. Explain it details.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain in detail the definitions of yoga and explain its importance in the field.
  - b) Give the list of pranayama and explain its details.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Yogic diet
  - b) Yoga for common man
  - c) Technique and benefits of mudras
  - d) Stress and meditation
  - e) Importance of yoga in sports

Seat
No.

M.P.Ed. (Semester - I) (CBCS) Examination: March/April-2023
Test, Measurement and Evaluation in Physical Education (20503108)

Day & Date: Thursday, 06-07-2023
 Time: 11:00 AM To 02:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे उचित ठरेल.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) 'ॲप्लिकेशन ऑफ मेजरमेंट' हे पुस्तक ——— यांनी लिहिले आहे.
 अ) डायर
 ब) डेव्हिड लिपिक
 क) ब्रॅडी
 ड) रसेल
- 2) कूपर धावणे आणि चालणे ——— मोजेल.
 अ) एरोबिक फिटनेस
 ब) सहनशक्ती
 क) पॉवर
 ड) अचूकता
- 3) जॉन्सन बास्केटबॉल कौशल्य चाचणीपैकी एक ——— आहे.
 अ) धावा
 ब) सिटअप्स
 क) Zig-zags ड्रिलिंग्स
 ड) पुशअप्स
- 4) स्प्रिओमीटर उपकरणे ——— मोजतील.
 अ) फुफ्फुसांची क्षमता
 ब) हृदय गती
 क) गती
 ड) प्रतिक्रिया वेळ
- 5) बसा आणि पोहोचा चाचणी ——— मोजेल.
 अ) चपळता
 ब) पॉवर
 क) हॅमस्ट्रिंग आणि लोअरबॅकची विस्तारक्षमता
 ड) ताकद
- 6) शटल रन चाचणी ——— मोजेल.
 अ) ताकद
 ब) पॉवर
 क) अचूकता
 ड) चपळाई
- 7) टेनिस चाचणी ——— ने तयार केली.
 अ) डायर
 ब) जॉन्सन
 क) मिलर
 ड) ब्रॅडी
- 8) कोणती चाचणी पोटाची ताकद मोजेल?
 अ) पुलअप्स
 ब) सिटअप्स
 क) स्प्रिंट
 ड) उभी उडी

- 9) 12 मिनिटे धावण्याची वॉक चाचणी ---- द्वारे तयार केली जाते.
अ) मिलर ब) रसेल
क) जॉन्सन ड) कूपर
- 10) मेट्रोनोम इन्स्ट्रुमेंट ---- शी संबंधित आहे.
अ) सिटअप्स ब) चपळता
क) हार्वर्ड स्टेप ड) वेगाने धावणे

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) जॉन्सन बास्केटबॉल कौशल्य चाचणी आयोजित करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. 10
ब) चाचणी आणि मोजमाप म्हणजे काय? शारीरिक शिक्षणात त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. 10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) लॉकरट मेकपर्सन बॅडमिंटन स्किल टेस्ट आयोजित करण्याची प्रक्रिया आकृतीसह स्पष्ट करा.
ब) चाचणी निवडण्यासाठीचे निकष योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) हार्वर्ड स्टेप टेस्ट आयोजित करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
ब) बॅरो मोटर क्षमता कौशल्य चाचणी आयोजित करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 20

- अ) JCR चाचणी
ब) AAHPER
क) शारीरिक तंदुरुस्ती
ड) मानववंशीय
इ) चाचणीची आगाऊ तयारी

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Explain the procedure for conduct of Johnson Basketball skill test. **10**
  - b) What do you mean by test and measurement? Explain its importance in physical education. **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the procedure for conduct of Lockharat Mechperson Badminton Skill Test with diagram.
  - b) Explain the criterion for selecting the test with suitable example.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Explain the procedure for conduct of harward step Test.
  - b) Explain the procedure for conduct of Barrow motor ability skill test.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) JCR test
  - b) AAHPER
  - c) Physical fitness
  - d) Anthropometric
  - e) Advance preparation of test

Seat
No.

M.P.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Applied Statistics in Physical Education and Sport (20503201)

Day & Date: Wednesday, 02-08-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे उचित ठरेल.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) मध्यवर्ती प्रवृत्तीमध्ये ——— चा समावेश होतो.
 अ) मध्यमान
 ब) श्रेणी
 क) प्रमाणित विचलन
 ड) यापैकी नाही
- 2) परिमाणाच्या चढत्या क्रमाने निरीक्षणे आयोजित केल्यानंतर डेटाच्या संचाला चार समान भागामध्ये विभाजित करणाऱ्या भिन्नतेच्या मुल्यास ——— म्हणतात.
 अ) चतुर्थक
 ब) दशक
 क) शततमक
 ड) यापैकी नाही
- 3) ऑर्डर केलेल्या मालिकेच्या मध्यम मुल्यास ——— म्हणतात.
 अ) मध्यमा
 ब) दुसरा चतुर्थक
 क) 50 वा शततमक
 ड) वरील सर्व
- 4) परिणामात्मक डेटा आणि त्याच्या वारंवारीतेचे प्रतिनिधित्व करण्याच्या अजून एक दृश्य मार्गास ——— म्हणतात.
 अ) हिस्टोग्राम
 ब) बारझायग्राम
 क) पॉलीगॉन
 ड) यापैकी नाही
- 5) ——— हा एक सारणीपूर्ण सारांश आहे. ज्यामध्ये प्रत्येक कित्येक नॉन-आच्छादित वर्गामध्ये निरीक्षणाची वारंवारिता दर्शविली जाते.
 अ) संचयी वारंवारिता
 ब) वारंवारिता वितरण
 क) सापेक्ष वारंवारिता
 ड) वर्ग मध्यबिंदू
- 6) ——— ही प्रत्येक वर्गाच्या अंतरासाठी मागील वर्गाच्या एकुण जोडलेल्या वर्गाच्या अंतराची वारंवारिता असते.
 अ) वरंवारिता वितरण
 ब) सापेक्ष वारंवारिता
 क) संचयी वारंवारिता
 ड) वर्ग मध्यबिंदू
- 7) ——— हा एक संचयी वारंवारिता वक्र आहे.
 अ) बार आलेख
 ब) हिस्टोग्राम
 क) ओगीव्ह
 ड) यापैकी नाही
- 8) ——— हे केंद्रिय प्रवृत्तीचे मोजमाप नाही.
 अ) मध्यमान
 ब) मध्यमा
 क) प्रमाणित विचलन
 ड) यापैकी नाही

- 9) संख्याशास्त्र हा शब्द ---- भाषेतील आहे.
 अ) जपान ब) ग्रीक
 क) लॅटिन ड) जर्मनी
- 10) संचयी वारंवारिता बहुभुज याला ---- देखील म्हणतात.
 अ) ओगीव्ह ब) हिस्टोग्राम
 क) सिग्मा ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) शारीरिक शिक्षणात संख्याशास्त्राची गरज व महत्व स्पष्ट करा. 10
 ब) केंद्रिय प्रवृत्तीची परीमाणे याबद्दल सविस्तर लिहा. 10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) खालील सारणीतून मध्यमान आणि मध्यगा काढा.

वर्ग	वारंवारिता
100-104	9
95-99	9
90-94	8
85-89	7
80-84	7
75-79	4
70-74	3
65-69	2
60-64	1
	एकुण वारंवरीता=50

- ब) वरील प्रश्न क्र. 3 (अ) च्या सारणीतून 20% व 40% शततमक मुल्य काढा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) सिग्मा स्केल व हल स्केल सविस्तर स्पष्ट करा.
 ब) खालील सारणीतून प्रमाणित विचलन (S. D) काढा.

वर्ग	वारंवारिता
70-74	8
65-69	8
60-64	7
55-59	7
50-54	6
45-49	6
40-44	2
35-39	1
30-34	2
25-29	2
20-24	1
	एकुण वारंवरीता=50

- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणही चार)
- अ) आयतालेख
  - ब) बहुलक
  - क) विचलनशिलतेची परीमाणे
  - ड) चतुर्थक विचलन
  - इ) सहसंबंध

Seat
No.**M.P.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Applied Statistics in Physical Education and Sport (20503201)**Day & Date: Wednesday, 02-08-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.
3) All questions carry equal marks.

Q.1 Choose the correct alternative.**10**

- 1) The Central Tendency are _____.
a) Mean
b) Range
c) Standard Deviation
d) None of these
- 2) The values of the variate that divide a set of data into four equal parts after arranging the observations in ascending order of magnitude are called _____.
a) Quartiles
b) Deciles
c) Percentiles
d) None of these
- 3) The middle value of an ordered series is called _____.
a) Median
b) 2nd Quartile
c) 50th percentile
d) All the above
- 4) There is yet another visual way of representing quantitative data and its frequencies is called _____.
a) Histogram
b) Bar diagram
c) Polygon
d) None of these
- 5) _____ is a tabular summary, showing the frequencies of observations in each of several non-overlapping classes.
a) Cumulative frequency
b) Frequency distribution
c) Relative frequency
d) Class midpoint
- 6) _____ for each class interval is the frequency for that class interval, added to the preceding cumulative total.
a) Frequency distribution
b) Relative frequency
c) Cumulative frequency
d) Class midpoint
- 7) _____ is a cumulative frequency curve.
a) Bar graph
b) Histogram
c) Ogive
d) None of these
- 8) _____ is not a measure of central tendency.
a) Mean
b) Median
c) Standard Deviation
d) None of these
- 9) The Statistics word is in _____ language.
a) Japan
b) Greek
c) Latin
d) Germany

Seat No.	
----------	--

Set P

**M.P.Ed (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sports Bio-mechanics and Kinesiology (20503202)**

Day & Date: Thursday, 03-08-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना:** 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) तरफेचे — प्रकार आहेत.

अ) दोन	ब) तीन
क) चार	ड) पाच
- 2) गुडघ्याचा सांधा हे — सांध्याच्या प्रकाराचे उदाहरण आहे.

अ) बिजागरी	ब) उखळीचा
क) सरकता	ड) यापैकी नाही
- 3) हॉरीझॉन्टल एक्सटेंशन ही हालचाल — सांध्यातून होते.

अ) कोपरा	ब) कटिबंध
क) घोटा	ड) मनगट
- 4) मानवी शरीरातील खांद्याचा सांधा — या प्रकारातील आहे.

अ) सरकता	ब) बिजागरी
क) उखळीचा	ड) वरील सर्व
- 5) न्यूटनचे गती विषयक नियम याचे — इतके प्रकार आहेत.

अ) दोन	ब) तीन
क) चार	ड) पाच
- 6) घोट्याचा सांधा हे — सांध्याच्या प्रकाराचे उदाहरण आहे.

अ) सरकता	ब) बिजागरी
क) उखळीचा	ड) यापैकी नाही
- 7) न्यूटनच्या गतीविषयक तिसऱ्या नियमास — देखील म्हणतात.

अ) जडत्वाचा	ब) प्रवेगाचा
क) क्रिया प्रतिक्रियेचा	ड) वरील सर्व
- 8) मानवी शरीरात अस्थिबंधनामुळे — एकत्र जोडले गेले आहेत.

अ) स्नायू	ब) हाडे
क) मज्जातंतू	ड) यापैकी नाही
- 9) खांद्याच्या सांध्यातून — ही हालचाल होते.

अ) एक्सटेंशन	ब) हॉरीझॉन्टल फ्लेक्शन
क) अॅडक्शन	ड) वरील सर्व

Seat No.	
----------	--

**M.P.Ed (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sports Bio-mechanics and Kinesiology (20503202)**

Day & Date: Thursday, 03-08-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 10

- 1) There are _____ kinds of lever.
  - a) Two
  - b) Three
  - c) Four
  - d) Five
- 2) Knee joint is the _____ type of example of joint.
  - a) Hinge
  - b) Ball and socket
  - c) Gliding
  - d) None of these
- 3) Horizontal Extension movement occurs through _____ joint.
  - a) Elbow
  - b) Hip
  - c) Ankle
  - d) Wrist
- 4) Shoulder joint in human body is the type of _____.
  - a) Gliding
  - b) Hinge
  - c) Ball and Socket
  - d) All above
- 5) There are _____ kinds of Newton's laws of motion.
  - a) Two
  - b) Three
  - c) Four
  - d) Five
- 6) Ankle joint is the _____ type of example of joint.
  - a) Gliding
  - b) Hinge
  - c) Ball and Socket
  - d) None of these
- 7) Newton's third law of motion is also known as _____.
  - a) Inertia
  - b) Acceleration
  - c) Action reaction
  - d) All above
- 8) Due to ligament, the _____ are joined together in human body.
  - a) Muscles
  - b) Bones
  - c) Nerve
  - d) None of these
- 9) The movement through shoulder joint is _____.
  - a) Extension
  - b) Horizontal flexion
  - c) Adduction
  - d) All above
- 10) During the take off in long jump which law of motion of Newton's is effectively used _____.
  - a) First law
  - b) Second law
  - c) Third law
  - d) All above

- Q.2 Answer the following questions. 10**
a) Explain the movements of Ankle joint. 10
b) Explain the movements of Wrist joint.
- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
a) Define Kinesiology and Sports Biomechanics and explain the importance of Biomechanics for Physical Education Coach.
b) Explain the Newton's laws of Motion with examples.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One) 15**
a) State the concept of projectile? Explain the factors influencing projectile trajectory.
b) Explain the origin, insertion and movements of deltoids and Rectus femoris muscle.
- Q.5 Write Short Notes: (Any Four) 20**
a) Force and types of force
b) Types of lever
c) Movements of knee joint
d) Importance of kinesiology
e) Movements of Radio-ulnar joint

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Athlete care and rehabilitation (20503203)

Day & Date: Friday, 04-08-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना:** — 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहणे उचित ठरेल.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) थिरेपेटिक व्यायाम हा ---- शी संबंधित आहे.
 अ) विविध शारीरिक व्यायाम   ब) डायथेरपी
 क) जलचिकित्सा   ड) अल्ट्रासाऊंड
- 2) थेरेपेटिक व्यायामाचे ध्येय ---- आहे.
 अ) सांध्यातील हालचाली कमी करणे
 ब) समन्वय साधणे
 क) स्नायूची ताठरता कमी करणे
 ड) वरील सर्व
- 3) बेंचप्रेस व्यायाम खेळाडूचे ---- सुधारते.
 अ) लवचिकता   ब) चपळता
 क) ताकत   ड) दमदारपणा
- 4) फ्रोजन शोल्डर अॅथलेटिक कोणत्या व्यायामाशी संबंधित आहे.
 अ) चपळतेचे व्यायाम   ब) ताकत वाढविण्याचे व्यायाम
 क) लवचिकतेचे व्यायाम   ड) दमदारपणाचे व्यायाम
- 5) गेट पृथक्करण म्हणजे ----
 अ) व्यक्तीचा सामान्य चालण्याचा प्रकार
 ब) व्यक्तीचा धावत चालण्याचा प्रकार
 क) व्यक्तीचा उडी मारण्याचा प्रकार
 ड) वरील सर्व
- 6) गेट प्रशिक्षण ---- द्वारे दिले जाते.
 अ) डॉक्टर   ब) प्रयोगशाळा सहाय्यक
 क) जनरल फिजीशियन   ड) यापैकी नाही
- 7) जिम्बॉल व्यायामाचा फायदा ---- आहे.
 अ) स्नायूचा टोन सुधारतो
 ब) पाठीच्या जखमा पूर्णवसीत होतात.
 क) शरीर धारणा सुधारते
 ड) वरील सर्व

- 8) प्राइस थेरपी मध्ये बर्फाचे उपयोजन ---- आहे.
 अ) वेदना कमी करणे ब) व्हेसीडीलेशन वेदना कमी करणे
 क) अ आणि ब दोन्ही ड) यापैकी नाही.
- 9) ॲक्वेटिक थेरपी ---- वर भर देते.
 अ) व्यक्तीला पोहणे शिकवणे
 ब) स्नायूची ताकत आणि सहनशक्ती
 क) व्यक्तीची चपळता
 ड) ॲनरोबिक क्षमता सुधारते
- 10) ॲथलेटिक वॉर्मिंग अप आणि वॉर्मिंग डाऊन ---- मदत करते.
 अ) कामगिरी कौशल्य सुधारते
 ब) आजारी पडत नाही
 क) जखमा प्रतिबंध व कामगिरी सुधारते
 ड) वरील सर्व

प्र.2 खालील प्रश्नांची योग्य उत्तरे लिहा.

- अ) प्लेट फूट (सपाट पाउल) ची कारणे लिहा आणि ते दुरुस्त करण्यासाठी उपचार व व्यायाम सांगा. **10**
- ब) शरीर धारणा म्हणजे काय? सुयोग्य शरीरधारणेचे महत्त्व स्पष्ट करा. **10**

प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

- अ) क्रीडेतील दुखापती कोणत्या ते सांगून क्रीडेतील दुखापती कशा टाळाल ते सांगा. **15**
- ब) हॅण्डबॉल, फुटबॉल व सॉफ्टबॉल या खेळातील दुखापती लिहा आणि त्यावर व्यायाम सुचवा.

प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक)

- अ) खेळाडूंचे पूर्ण:वसन करण्यासाठी पॅसिव्ह व ॲक्टिव्ह व्यायाम स्पष्ट करा. **15**
- ब) मसाजचे शरीरक्रिया मानसिकतेवर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- 1) शॉर्ट वेव्ह डायथेरपीचा उपयोग
 2) थंड व उष्ण उपचार पद्धतींची तत्वे
 3) स्ट्रोकिंग पद्धत
 4) अयोग्य शरीर धारणेची कारणे
 5) क्रीडापूर्ण:वसन **20**

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed. (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April-2023
Athlete care and rehabilitation (20503203)

Day & Date: Friday, 04-08-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
 2) Figures to the right indicate full marks.
 3) The candidates should read the original question in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 10

- 1) Therapeutic exercise is related to _____.
 a) Different physical exercise   b) Diaterapy
 c) Hydrotherapy   d) Ultra sound
- 2) Goals of therapetic exercise are to _____.
 a) Mobilize the joint   b) Improve co-ordination
 c) Reduce the rigidity of muscle   d) All of these
- 3) Bench press exercise improves the _____ of the player.
 a) Flexibility   b) Agility
 c) Strength   d) Endurance
- 4) Which exercise will you refer frozen shoulder Athletic?
 a) Agility exercise   b) Strength development exercise
 c) Flexibility exercise   d) Endurance exercise
- 5) Gait analysis is _____.
 a) The normal walking pattern of an individual
 b) The normal running pattern of an individual
 c) The normal jumping pattern
 d) All of these
- 6) Gait training is given by a _____.
 a) Doctor   b) Lab assistance
 c) General physician   d) Physiotherapist
- 7) The benefits of Gym-ball exercise are _____.
 a) Improve the tone of the muscle
 b) Rehabilitates back injuries
 c) Improve body posture
 d) All of these
- 8) In price therapy application of ICE _____.
 a) Reduce pain
 b) Reduction in pain causes vasodilation
 c) both a) and b)
 d) None of these
- 9) Aquatic therapy is focused to _____.
 a) Teaching swimming to person   b) Muscle strength and endurance
 c) Agility of the person   d) Improve anerobic capacity

- 10) Warming up and warming down help the athletes _____.
a) Improve their performance skill
b) Avoid being and risk
c) Prevention of injury and enhance performance
d) All of these

Q.2 Answer the following questions.

- a) Explain the causes of flat foot and suggest the treatment and exercises as corrective measure. **10**
b) What do you mean by posture? Explain the value of good posture. **10**

Q.3 Answer the following questions. (Any One)

- a) What are the sports injuries and how will you prevent the sports injuries? **15**
b) Explain the injuries of Handball, Football and Soft ball and explain exercise on them.

Q.4 Answer the following questions. (Any One)

- a) Explain passive and Active exercise for rehabilitation. **15**
b) Explain physiological and psychological effects of massage.

Q.5 Write Short Notes: (Any Four)

- a) Use of short wave diatherapy **20**
b) Principles of apply cold and heat
c) Stroking manipulation
d) Causes of Bad posture
e) Sports rehabilitation

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April - 2023
Sports Journalism and Mass Media (20503208)

Day & Date: Saturday, 05-08-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- सुचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दशवितात.
 3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहणे उचित ठरेल.

प्र.1 खालील योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) सिनेमा ---- हे आहे.
 अ) दृक माध्यम
 ब) दृक श्राव्य माध्यम
 क) श्राव्य माध्यम
 ड) प्रिंट माध्यम
- 2) ग्राफ चर्चा हे ---- आहे.
 अ) समुह माध्यम
 ब) जनसंख्या माध्यम
 क) अ आणि ब दोन्ही
 ड) यापैकी नाही
- 3) संप्रेषण हा शब्द ---- भाषेतून आलेला आहे.
 अ) फ्रान्स
 ब) जर्मन
 क) लॅटिन
 ड) पॅरिस
- 4) भारतामध्ये जनसंप्रेषण ही संस्था ---- साली स्थापन झाली.
 अ) 1956
 ब) 1965
 क) 1980
 ड) 1985
- 5) संप्रेषणासाठी ---- गरज असते.
 अ) प्रेक्षक
 ब) प्राप्तकर्ता
 क) चॅनल
 ड) वरील सर्व
- 6) समुदाय रेडिओ केंद्राचे मुख्य उद्देश हा ---- आहे.
 अ) सामाजिक समावेश
 ब) आर्थिक संरक्षण
 क) अ आणि ब दोन्ही
 ड) यापैकी नाही
- 7) टि.व्ही वरील विशिष्ट अर्थसंकल्प कार्यक्रम हे ---- आहे.
 अ) लाइन आयटम
 ब) आकार ओळखणे
 क) पुर्नप्राप्ती आयटम
 ड) वरील सर्व
- 8) जे उपक्रम हे लोकांना डायरेक्ट बातम्या देतात ते ----
 अ) बातम्या
 ब) मुल्ये
 क) अ आणि ब दोन्ही
 ड) यापैकी नाही
- 9) रेडिओ हे ---- माध्यम आहे.
 अ) दृक
 ब) श्राव्य
 क) दृकश्राव्य
 ड) वरील सर्व

10) टि. व्ही हे ---- माध्यम आहे.

अ) दृक

ब) श्राव्य

क) दृकश्राव्य

ड) वरील सर्व

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा

अ) पत्रकारितेची मुल्ये स्पष्ट करा.

10

ब) क्रीडेची मुल्ये खिळाडूवृत्ती स्पष्ट करा.

10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

15

अ) राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय क्रीडा एजन्सी (संस्था)

ब) पत्रकारिता व क्रीडा शिक्षण स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

15

अ) क्रीडा वृत्तपत्राची रचना स्पष्ट करा.

ब) वृत्तपत्राचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.6 टिपा लिहा (कोणतेही चार)

20

अ) राष्ट्रीय खेळाचे अहवालाचे लेखन

ब) आंतरराष्ट्रीय खेळाचे अहवाल लेखन

क) वार्षिक क्रीडा संमेलनाचे अहवाल लेखन

ड) वर्तमानपत्रात प्रसिध्द करण

इ) क्रीडा स्पर्धेचे आयोजन

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April - 2023
Sports Journalism and Mass Media (20503208)

Day & Date: Saturday, 05-08-2023
 Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:** 1) All questions are compulsory.
 2) The candidates should read the original questions in English.
 3) Right side Figure shows the marks of questions.

Q.1 Choose the correct alternative.

10

- 1) Cinema is a _____.
  - a) Visual medium
  - b) Audiovisual medium
  - c) audio medium
  - d) print medium
- 2) A graph discussion is a form of _____.
  - a) Group communication
  - b) Mass communication
  - c) A and B both
  - d) None of these
- 3) The word communication is derived from _____.
  - a) French
  - b) germane
  - c) Latin
  - d) Persian
- 4) The Indian Institute of mass communication was established in _____.
  - a) 1956
  - b) 1965
  - c) 1980
  - d) 1985
- 5) Communication needs a _____.
  - a) Sender
  - b) receiver
  - c) Channel
  - d) All of these
- 6) The Major objective of a Community radio station is _____.
  - a) Social inclusion
  - b) economic protic
  - c) A and B both
  - d) none of these
- 7) The specific items in a T.V programme budget are called _____.
  - a) line items
  - b) circular items
  - c) recurring items
  - d) All of these
- 8) Events that changes people's lives are classified as _____.
  - a) News
  - b) value
  - c) A and B both
  - d) None of these
- 9) Radio is _____ media.
  - a) Audio
  - b) visual
  - c) Audiovisual
  - d) All of these
- 10) T.V is _____ media
  - a) Audio
  - b) Visual
  - c) Audiovisual
  - d) All of these

- Q.2 Answer the following question.** **10**
- a) Explain Ethics of Journalism in details. **10**
  - b) Explain sports Ethics and sportsmanship.
- Q.3 Answer the following question.** **15**
- a) Explain National and international sports news agencies.
  - b) Explain Journalism and sports education in details.
- Q.4 Answer the following question. (Any one)** **15**
- a) Explain Structure of buletin.
  - b) Explain types of buletin.
- Q.5 Write short note on (Any Four)** **20**
- a) Report writing on National games.
  - b) Report writing on Indian traditional games.
  - c) Report writing on Annual sports meet
  - d) Publication in newspaper
  - f) organization of sports of sports meet.

- 10) एखादया संघटनात ---- ची भूमिका महत्वाची आहे.
अ) सहयोगी व्यवस्थापक   ब) सहाय्यक व्यवस्थापक
क) वैयक्तिक व्यवस्थापक   ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) क्रीडा व्यवस्थापनाची संकल्पना आणि महत्त्व स्पष्ट करा. 10
ब) क्रीडा व्यवस्थापनाची मूलभूत तत्वे आणि प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा. 10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) क्रीडा व्यवस्थापनाची संकल्पना आणि कार्य विशद करा. 15
ब) व्यक्तिगत व्यवस्थापन व्याख्या आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

- अ) कार्यक्रम व्यवस्थापनाची व्याख्या विशद करा कार्यक्रम व्यवस्थापनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. 15
ब) कार्यक्रम व्यवस्थापनाची भूमिका विशद करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

- अ) क्रीडा साहित्याची गरज 20
ब) साहित्याचे प्रकार
क) साहित्याची खरेदी
ड) खेळाचे मैदान
इ) जलतरण तलाव

Seat No.	
-------------	--

M.P.Ed (Semester - II) (CBCS) Examination: March/April - 2023
Sports Management and Curriculum design in Physical Education
(20503209)

Day & Date: Saturday, 05-08-2023
Time: 03:00 PM To 06:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original question in English.

Q.1 Choose the correct alternative. 10

- 1) Public relation are related to _____.
a) School   b) Media
c) Communities   d) All above
- 2) Syllabus is a part of _____.
a) Classroom   b) Curriculum
c) Social   d) None of these
- 3) _____ materials are used for sports equipment's.
a) Wood and rubber   b) Metal
c) Polymers   d) All of these
- 4) Encyclopedia are sources of _____ materials.
a) Management   b) Curriculum
c) Content   d) None of these
- 5) Funds for the sports programmer can be collected through _____.
a) Alumini Association   b) Donation
c) Funds from public sector   d) All of these
- 6) Integration is the principle of _____.
a) Textbook   b) Curriculum
c) Ground   d) None of these
- 7) The last link of the sports management chain is _____,
a) Finance and budget   b) Control and evaluation
c) Public relations   d) None of these
- 8) _____ is the need of every type of planning in Physical Education organization.
a) Management   b) Supervision
c) Money   d) All of these
- 9) Curriculum provides guidance for _____.
a) Teacher   b) Parents
c) Students   d) School
- 10) The role of _____ is important in an organization.
a) Associate Manager   b) Assistant manager
c) Personal manager   d) None of these

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Explain the definition and importance of sports management. **10**
  - b) Explain in details the basic principles and procedures of sports managements. **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) State the definition and functions of sports management.
  - b) State the definition and objectives of personal management.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) State the definition of Programme Management. Explain the importance of programme management.
  - b) Factors influencing programme management explain.
- Q.5 Write Short Note: (Any Four)** **20**
- a) Need of sports equipment.
  - b) Types of equipment.
  - c) Purchase of equipment.
  - d) Play Ground
  - e) Swimming pool.

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Scientific Principles of Sports Training (20503301)

Day & Date: Thursday, 22-06-2023

Max. Marks: 80

Time: 09:00 AM To 12:00 PM

- सूचना:** 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) लवचिकता सुधारण्यासाठी खालीलपैकी कोणती पद्धत उपयुक्त आहे?
 अ) बॅलिस्टिक पद्धत   ब) स्टॅटिक स्ट्रेचिंग पद्धत
 क) डायनॅमिक स्ट्रेचिंग मेथड   ड) वरील सर्व
- 2) खालीलपैकी कोणता समन्वय क्षमतांचा प्रकार नाही?
 अ) हाताळण्याची क्षमता   ब) जोडण्याची क्षमता
 क) समतोल साधण्याची क्षमता   ड) प्रतिक्रिया क्षमता
- 3) सहनशक्ती विकसित करण्यासाठी खालील पैकी कोणती पद्धत वापरली जाते?
 अ) सतत प्रशिक्षण पद्धत   ब) मध्यांतर प्रशिक्षण पद्धत
 क) फार्टलेक प्रशिक्षण पद्धत   ड) वरील सर्व
- 4) खालील पैकी ---- गतीशील शक्तीचा भाग नाही.
 अ) कमाल ताकद   ब) सामर्थ्य सहनशीलता
 क) स्पोर्टक शक्ती   ड) स्थिर शक्ती
- 5) स्थिर ताकदीचे (शक्तीचे) दुसरे नाव काय?
 अ) आयसोटोनिक   ब) आयसोमेट्रिक
 क) आयसोकायनेटिक   ड) यापैकी नाही
- 6) ---- यांनी फार्टलेक ट्रेनिंग मेथड विकसित केली.
 अ) गोस्टा होल्मर   ब) बिकीला
 क) मार्गन आणि अँडमसन   ड) जेटोपॅक
- 7) थकवा विरूद्ध प्रतिकार क्षमता याला ---- म्हणतात.
 अ) ताकद   ब) वेग
 क) सहनशक्ती   ड) चपळाई
- 8) स्वीडीश मध्ये कोणत्या प्रशिक्षण पद्धतीचा अर्थ 'स्पीड प्ले' असा होतो?
 अ) फार्टलेक   ब) इंटरव्हल
 क) सर्किट   ड) सतत
- 9) प्रवेग धावणे सुधारण्यासाठी ---- उपयुक्त आहे.
 अ) ताकद   ब) वेग
 क) सहनशीलता (दमदारपणा)   ड) लवचिकता

- 10) इंटरव्हल ट्रेनिंग पध्दत कोणी विकसित केली?
 अ) गोस्टा होल्मर
 ब) बिकीला
 क) जेटोपॅक
 ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) गतीशील ताकद आणि स्थिर ताकद म्हणजे काय? 10
 ब) लवचिकता सुधारण्याच्या कोणत्याही दोन पध्दती स्पष्ट करा. 10

प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) सहनशक्ती (दमदारपणा) आणि गती व्याख्या सांगून सहनशक्ती आणि गती विकसित करण्याच्या पध्दती वर्णन करा.
 ब) मध्यांतर प्रशिक्षण आणि चक्रीय प्रशिक्षण स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15

- अ) डोपींगची व्याख्या सांगून डोपींगचे दुष्परिणाम स्पष्ट करा.
 ब) क्रीडा प्रशिक्षणाची व्याख्या करून क्रीडा प्रशिक्षणाची गरज आणि महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 20

- अ) क्रीडा प्रशिक्षणाची तत्त्वे
 ब) वजन प्रशिक्षण
 क) डोपींगच्या विविध पध्दती
 ड) वार्षिक प्रशिक्षण
 इ) कमी कालावधी प्रशिक्षण आराखडा

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Scientific Principles of Sports Training (20503301)

Day & Date: Thursday, 22-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figure to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 10

- 1) Which one of the following methods is helpful in improving flexibility?
a) Ballistic method   b) Static Stretching Method
c) Dynamic stretching method   d) Above all
- 2) Which one of the following is not the type of coordinative abilities?
a) Handling ability   b) Coupling ability
c) Balancing ability   d) Reaction ability
- 3) Which one of the following methods is used to develop endurance?
a) Continuous training method   b) Interval training method
c) fartlek training method   d) All the above
- 4) _____ is the following is not apart of dynamic strength.
a) Maximum strength   b) Strength endurance
c) Explosive strength   d) Static strength
- 5) What is the other name of static strength?
a) Isotonic   b) Isometric
c) Isokinetic   d) None of these
- 6) Fartlek Training Method was developed by _____.
a) Gosta Holmer   b) Bikila
c) Morgan of Adamson   d) Jetopack
- 7) Resistance ability against fatigue is called _____.
a) Strength   b) Speed
c) Endurance   d) Agility
- 8) Which training method in Swedish means 'Speed play'?
a) Fartlek   b) Interval
c) Circuit   d) Continuous
- 9) Acceleration runs are used to improve _____.
a) Strength   b) Speed
c) Endurance   d) Flexibility
- 10) Who developed Interval training Method?
a) Gosta Holmer   b) Bikila
c) Jetopack   d) None of these

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) What do you mean by dynamic strength of static strength? **10**
  - b) Explain any two methods to improve flexibility. **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Define the endurance & speed and describe the method to develop endurance of speed.
  - b) Explain Interval Training & Circuit Training.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Define doping & Explain side effect of doping.
  - b) Define the sports Training and Explain need and importance of sport training.
- Q.5 Write Short Notes: (Any Four)** **20**
- a) Principles of Sports Training
  - b) Weight Training
  - c) Various doping method
  - d) Annual Training
  - e) Short form Training plan

Seat No.	
----------	--

Set	P
-----	---

**M.P.Ed. (Semester -III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sports Medicine (20503302)**

Day & Date: Friday, 23-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) थोरेक्स स्केलेटन ---- पासून बनला आहे.
अ) कार्टिलेज व हाडे
ब) हाडे
क) कार्टिलेज
ड) वरीलपैकी नाही
- 2) ऑर्थोपिक ---- तयारी चे ज्ञान आहे.
अ) शरीरशास्त्र
ब) शरीरक्रियाशास्त्र
क) जिवयांत्रिक शास्त्र
ड) वरील सर्व
- 3) मानेची दुखापत झाल्यानंतर डॉक्टर ---- चे संरक्षण ब्रेस म्हणून शिफारस करतात.
अ) सॉफ्ट सर्जिकल कॉलर
ब) सेमिब्रेस
क) अ आणि ब दोन्ही
ड) वरील सर्व
- 4) सर्जिकल दुखापत ---- द्वारे चांगले निदान होते.
अ) फ्लेक्शन हालचाल
ब) एक्सटेंशन हालचाल
क) एक्सरे
ड) वरील सर्व
- 5) एल्बो सिलेगन्स ---- मध्ये वापरतात.
अ) रेडिअल आणि अल्ना अस्थिभंग
ब) सांधा निखळणे
क) गळपट्टीचे अस्थिभंग
ड) वरील सर्व
- 6) वेटलिफ्टर ---- संरक्षणात्मक साधनाचा वापर करतात.
अ) रिस्ट्रॅप
ब) नी सपोर्ट
क) वेटलिफ्टिंग ग्लोव्हज
ड) वरील सर्व
- 7) ---- हे अधिक तीव्र आहे.
अ) स्प्रेन
ब) स्ट्रेन
क) सिव्हीर कनटयूशन
ड) वरील सर्व
- 8) सोअर अँकलचे तात्काळ लक्षणे हे ---- आहे.
अ) रक्तस्राव
ब) युडिनिमा
क) अ आणि ब दोन्ही
ड) यापैकी नाही
- 9) सर्जिकल डिस्क दुखापती ही ---- मुळे होते.
अ) रचपर डिस्क
ब) बोन डिटरीओशन
क) अ आणि ब दोन्ही
ड) यापैकी नाही

- 10) कोपच्याच्या दुखापती ---- मध्ये सर्वसामान्य आहे.
अ) बास्केटबॉल ब) व्हॉलीबॉल
क) टेनिस ड) हॅण्डबॉल

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) शारीरिक शिक्षणामध्ये क्रीडा वैद्यक शास्त्राची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा. 10
ब) क्रीडा वैद्यक शास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा. 10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) क्रीडा दुखापतीचे कारणे व त्यावर उपाययोजना स्पष्ट करा. 15
ब) अस्थिभंग स्पष्ट करून अस्थिभंगाची प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) विविध क्रीडा व खेळासाठीचा आहार स्पष्ट करा. 15
ब) सांधा निखळणे व अंतर्गत जखमा सविस्तर स्पष्ट करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) जिमबॉल व्यायाम 20
ब) जलचिकित्सा
क) मुक्त व्यायाम
ड) डोक्याच्या दुखापती
इ) मानेच्या दुखापती

Seat No.	
-------------	--

M.P.Ed. (Semester -III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sports Medicine (20503302)

Day & Date: Friday, 23-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) The skeleton of thorax is made up of _____
 a) Cartilage and bone   b) Bone
 c) Cartilage   d) none of these
- 2) Orthotic combines the knowledge of _____ to prepare protective device.
 a) Anatomy   b) Psychology
 c) Biomechanics   d) All of these
- 3) The doctor recommends _____ protective brace after mean neck injury.
 a) Soft cervical collar   b) Somi brace
 c) a and b both   d) None of these
- 4) Cervical injury is best diagnosed by _____
 a) Flexion movement   b) Extension movement
 c) 'X' rays   d) All of these
- 5) Elbow slings is used in _____
 a) Fracture of radius and ulna   b) Shoulder dislocation
 c) Collar bone fracture   d) All of these
- 6) Weightlifting uses the following protective equipment
 a) Wrist wrap   b) Knee support
 c) Weight lifting gloves   d) All of these
- 7) Which of the following is more severe
 a) Sprain   b) Strain
 c) Severe contusion   d) None of these
- 8) Immediate symptoms of sore ankle is _____
 a) Bleeding   b) Oedema
 c) a and b Both   d) none of these
- 9) Cervical disc injury occurs due to _____
 a) Rupture of disc   b) Bone deterioration
 c) a and b Both   d) None of these
- 10) Injuries of the elbow are common in _____
 a) Basket ball   b) Volley Ball
 c) Tennis   d) Hand ball

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Explain need and importance at sports medicine in physical Education. **10**
  - b) Explain scope at sports medicine. **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain causes of sports injuries and their prevention.
  - b) Explain fracture and its types in details.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain Athletic diet for different games and sports.
  - b) Explain dislocation and internal injuries in details.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Gym ball exercise
  - b) Aquatic therapy
  - c) Free exercises
  - d) Head injuries
  - e) Neck injuries

Seat
No.

**M.P.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Health Education and Sports Nutrition (20503303)**

Day & Date: Saturday, 01-07-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) पाण्याचा स्रोत ---- हा आहे.

अ) प्राणी	ब) नदी
क) दोन्ही 'अ' आणि 'ब'	ड) यापैकी नाही
- 2) ऑटो रिक्षाचा धूर ---- प्रदुषणाचा परिणाम आहे.

अ) जल	ब) हवा
क) भूमी	ड) वरील सर्व
- 3) प्रथमोपचार हा ---- घटकाशी संबंधित आहे.

अ) प्रदुषण	ब) आरोग्य सेवा
क) कुपोषण	ड) यापैकी नाही
- 4) प्रदुषित पाण्यामुळे ---- आजार होतो.

अ) कुष्ठरोग	ब) क्षयरोग
क) पटकी	ड) वरील सर्व
- 5) ध्वनीची तीव्रता ---- या एककाने मोजली जाते.

अ) किलोग्रॅम	ब) डेसिबल
क) लिटर	ड) यापैकी नाही
- 6) जागतिक आरोग्य दिन ---- या दिवशी साजरा केला जातो.

अ) 7 मे	ब) 7 जून
क) 7 जानेवारी	ड) यापैकी नाही
- 7) W.H.O. म्हणजे ----

अ) वर्ल्ड हेल्थ ऑर्गनायझेशन	ब) वर्ल्ड हाऊस ऑर्डर
क) दोन्ही अ आणि ब	ड) यापैकी नाही
- 8) एच. आय. व्ही. विषाणुचा परिणाम ---- हा आहे.

अ) एडस्	ब) कॅन्सर
क) क्षयरोग	ड) हिवताप
- 9) शासन शालेय स्तरावर ---- आरोग्य सेवा पुरविते.

अ) पोषण सेवा	ब) मध्यान्ह भोजन
क) शालेय पोषण आहार	ड) वरील सर्व

10) स्थूलता काढण्याचे सूत्र ---- हे आहे.

अ) $\frac{W}{S}$

ब) $\frac{W(Kg)}{H^2(m)}$

क) $\frac{H^2}{S}$

ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

अ) आरोग्य शिक्षणाची तत्वे स्पष्ट करा.

10

ब) महाविद्यालयीन पर्यावण स्वच्छता तुम्ही कशी राखाल?

10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

15

अ) आरोग्य शिक्षणाची संकल्पना सांगा. आरोग्य शिक्षणाची ध्येय आणि उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

ब) खेळाडूच्या क्रिडा प्राविण्यावर आहाराचा कसा प्रभाव पडतो स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

15

अ) 'स्थूलपणा हि एक आरोग्य समस्या आहे' हे विधान स्पष्ट करा.

ब) जल प्रदूषण म्हणजे काय सांगून जल प्रदूषणाचे परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

20

अ) शारीरिक शिक्षणात वजन व्यवस्थापन कार्यक्रम

ब) राष्ट्रीय आरोग्य धोरण

क) मद्य आणि तंबाखूचे परिणाम

ड) संसर्गजन्य रोग

इ) शाळेत आरोग्य शिक्षणाची भूमिका

Seat
No.

--

**M.P.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Health Education and Sports Nutrition (20503303)**Day & Date: Saturday, 01-07-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- Instructions:**
- 1) All questions are compulsory.
-
- 2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) The water resource is _____.
a) Animals
b) River
c) Both a and b
d) None of these
- 2) The smoke of Auto Rickshaw is the effect of _____ pollution.
a) Water
b) Air
c) Soil
d) all above
- 3) First aid is related to the of aspect of _____.
a) Pollution
b) Health service
c) Malnutrition
d) None of these
- 4) Polluted water causes _____.
a) Leprosy
b) Tuberculosis
c) Cholera
d) All above
- 5) The intensity of noise measured through _____ unit.
a) Kilogram
b) Decibel
c) Liter
d) None of these
- 6) World Health Day is celebrated on _____ days.
a) 7th May
b) 7th June
c) 7th January
d) none of these
- 7) W.H.O. means _____.
a) World Health Organization
b) World House Order
c) Both a and b
d) none of these
- 8) HIV virus causes _____.
a) AIDS
b) Cancer
c) Tuberculosis
d) Malaria
- 9) Govt. provides _____ as a diet service at school level.
a) Nutritional service
b) Mid-day meal
c) School nutritional diet
d) All of these
- 10) The formula of obesity is _____.
a) $\frac{\text{weight}}{\text{size}}$
b) $\frac{w(\text{Kg})}{H^2(\text{m})}$
c) $\frac{H^2}{S}$
d) None of these

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Explain the principles of Health Education. **10**
  - b) How will you maintain the college the environmental sanitation? **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) State the concept of Health Education. Explain the aims and objectives of Health Education.
  - b) Explain the effect of Nutrition on the sports performance of Athlete.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) 'Obesity is a health problem; explain the statement.
  - b) What is Water Pollution? Explain the effects of Water Pollution.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Weight management program in Physical Education
  - b) National Health Policy
  - c) Effect of Alcohol and Tobacco
  - d) Communicable diseases
  - e) Role of health education in schools

- प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.
अ) दुरुस्तीची (देखभाल) ची धोरणे स्पष्ट करा. 10
ब) बिल्डींग नष्ट करण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. 10
- प्र.3 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
अ) जलतरण तलावाचे देखभाल सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) बाह्य व आंतरीक स्टेडियमची लाईटचे व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- प्र.4 खालील प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (कोणताही एक) 15
अ) शारीरिक शिक्षणात क्रीडा अभियंत्याचे उपयोग स्पष्ट करा.
ब) बिल्डींग बांधण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) 20
अ) न्यूटनचा पहिला नियम
ब) न्यूटनचा दुसरा नियम
क) गतीज उर्जा
ड) जिवयांत्रिक शास्त्र
इ) साहित्य आणि सुविधा

Seat No.	
-------------	--

M.P.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sports Engineering (20503309)

Day & Date: Sunday, 02-07-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) Figure to the right indicate full marks.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 10

- 1) Biomechanics is a branch of _____
  - a) Biology
  - b) Kinesiology
  - c) Science
  - d) Physics
- 2) Which of the Newton's Law of Motion deals with acceleration?
  - a) First
  - b) Second
  - c) Third
  - d) None of these
- 3) Why it is important to know biomechanics in sports?
  - a) Improve sports performance
  - b) Prevent sports injuries
  - c) Both a and b
  - d) None of these
- 4) Newtons First Law is also known as _____
  - a) Law of inertia
  - b) Law of action
  - c) Both a and b
  - d) None of these
- 5) Newtons Second Law of motion can be applied in sports like _____
  - a) Baseball
  - b) Swimming
  - c) Football
  - d) Both a and c
- 6) In Basketball which of the following law of motion is implemented?
  - a) First
  - b) Second
  - c) Third
  - d) Fourth
- 7) Sports biomechanics can be described as _____
  - a) Mechanics of sports
  - b) Kinesiology
  - c) Physics of sports
  - d) Sports dynamics
- 8) Newtons Second Law of motion is also known as _____
  - a) Law of reaction
  - b) Law of inertia
  - c) Resultant force
  - d) Law of effect
- 9) _____ tends to change a body's state of rest or motion.
  - a) Biomechanics
  - b) Force
  - c) a and b
  - d) None of these
- 10) Which of these is a cause of friction?
  - a) Roughness of surface
  - b) Strong molecular force of attraction
  - c) Both a and b
  - d) None of these

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Explain maintenance policy in details. **10**
  - b) Explain process of demolish of building. **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain in details maintenance of Swimming Pool.
  - b) Explain in details Light arrangement in outdoor and indoor stadium.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain use of sports Engineering in Physical Education.
  - b) Explain in details Building process.
- Q.5 Write Short Notes: (Any Four)** **20**
- a) Newtons First Law
  - b) Newtons Second Law
  - c) Kinetic Energy
  - d) Biomechanics
  - e) Equipment and facilities

Seat
No.

M.P.Ed. (Semester - III) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Physical Fitness and Wellness (20503310)

Day & Date: Sunday, 02-07-2023
 Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) लवचिकतेचे मोजमाप ---- नी केले जाते.
 अ) डायनोमीटर
 ब) टेन्सो मीटर
 क) गेनिओमीटर
 ड) सायबेक्स
- 2) प्रतिकारावर स्नायुची मात करण्याची क्षमता याला ---- असे म्हणतात.
 अ) गति
 ब) दमदारपणा
 क) ताकद
 ड) लवचिकता
- 3) BMI चे पुर्ण रूप ---- आहे.
 अ) बॉडी मापन इंडेक्स
 ब) बॉडी मास इंडेक्स
 क) बॉडी मास इंडिकेशन
 ड) वरील पैकी नाही
- 4) उष्मांक म्हणजे ----.
 अ) अन्न ऊर्जा घटक
 ब) आहार घटक
 क) पदार्थाचे एकक
 ड) मापन घटक
- 5) स्नायुंचा न थकता एक सारखी कृती करण्याच्या क्षमतेला ---- असे म्हणतात.
 अ) स्नायु ताकद
 ब) लवचिकता
 क) स्नायुचा दमदारपणा
 ड) वरील पैकी नाही
- 6) शारीरिक आरोग्य याला ---- असेही म्हणतात.
 अ) आरोग्य
 ब) राहणीमान
 क) निरामयता
 ड) तंदुरुस्ती
- 7) निरामयतेचे महत्त्व खालील पैकी ---- घटकामुळे सुधारते.
 अ) आरोग्य
 ब) जीवन शैली
 क) तंदुरुस्ती
 ड) वरील पैकी सर्व
- 8) जीवन जगणे हे ---- शी निगडीत आहे.
 अ) वेळ
 ब) आकार
 क) उंची
 ड) झोपणे
- 9) शारीरिक क्षमतेचे ---- मुख्य घटक आहेत.
 अ) एक
 ब) पाच
 क) तीन
 ड) दहा

- 10) सुयोग्य हालचाल व वेगाने दिशाभिमुखता म्हणजे ----.
अ) चपळता	ब) तोल
क) समन्वय	ड) ताकद

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

अ) हृदयश्वसन सहन शक्ती दमदारपणाचे प्रशिक्षण स्पष्ट करा.	10
ब) शारीरिक क्षमता घटकांची यादी करा.	10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

अ) वजन व्यवस्थापन यावर सविस्तर लिहा.	15
ब) शारीरिक क्षमतेसाठी शारीरिक उपक्रम स्पष्ट करा.	

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

अ) श्वसनाचे तंत्र उदाहरणासह सविस्तर लिहा.	15
ब) लवचिकतेचे व्यायाम प्रकाराचे उदाहरणासह सविस्तर लिहा.	

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

अ) दमदारपणाचे प्रशिक्षण	20
ब) सेवनाचा (drug) चा परिणाम	
क) आहार लेबलिंग माहिती	
ड) अन्नाची निवड	
इ) रिकामा वेळ आणि शारीरिक शिक्षण	

- Q.3 Answer the following questions. (Any One) 15**
- a) Explain in details weight management.
  - b) Explain physical activities for fitness.
- Q.4 Answer the following questions (Any One) 15**
- a) Explain breathing techniques with examples.
  - b) Explain in detail types of flexibility exercise with examples.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four) 20**
- a) Endurance training
  - b) Effects of drug
  - c) Nutrition labelling information
  - d) Food choices
  - e) Leisure time physical activity

Seat No.	
----------	--

Set P

**M.P.E d (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Information and Communication Technology in Physical Education (ICT)
(20503401)**

Day & Date: Monday, 19-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the options. 10

- 1) Excel is used for _____.
  - a) Painting
  - b) Presentation
  - c) Statistical computation
  - d) All above
- 2) The vertical & horizontal columns when intersect are called _____.
  - a) Cell
  - b) Row
  - c) Column
  - d) Above all
- 3) Correspondence over the Internet is called _____.
  - a) E-school
  - b) E-mail
  - c) E-Seva
  - d) E-commerce
- 4) The following _____ device is included in the input device.
  - a) Mouse
  - b) Monitor
  - c) Printer
  - d) Speaker
- 5) _____ is one of the major sources of information communication technology.
  - a) Guidance
  - b) Information
  - c) Planning
  - d) Planning & Guidance
- 6) E-Mail is an acronym for _____.
  - a) Electron Mail
  - b) Electronic Mail
  - c) Electrical Mail
  - d) None of these
- 7) The word processor is mainly used for _____.
  - a) Statistical work
  - b) Text writing
  - c) Create an educational tool
  - d) None of these
- 8) _____ is the highest storage capacity.
  - a) Floppy Disk
  - b) Zip Disk
  - c) Hard Disk
  - d) Compact Disk
- 9) _____ programme is used for presentation.
  - a) M.S. Excel
  - b) M. S. Power Point
  - c) M. S. Word
  - d) Paint
- 10) Any application first bar is called _____.
  - a) Title bar
  - b) Status bar
  - c) Menu bar
  - d) Tool bar

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Explain the features of MS Word. **10**
  - b) Write down the use of Excel in daily practice. **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) What is information communication technology? Write down the usefulness of information communication technology in human life.
  - b) Explain the input devices of computer.
- Q.4 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) List the output devices & explain any two of them.
  - b) State the importance of power point presentation in physical education.
- Q.5 Write Short Notes: (Any Four)** **20**
- a) Components of computer
  - b) Types of Communication
  - c) Scope of ICT
  - d) Computer care
  - e) Importance of E-learning Web based visual classroom

Seat No.	
----------	--

M.P.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sports Psychology and Sport Sociology (20503402)

Day & Date: Tuesday, 20-06-2023

Max. Marks: 80

Time: 09:00 AM To 12:00 PM

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) क्रीडेशी संबंधित अशा सामाजिक आणि सांस्कृतिक मानवी वर्तनाचा अभ्यास म्हणजे ——— होय.

अ) मानसशास्त्र	ब) जीवशास्त्र
क) सामाजिक क्रीडा समाजशास्त्र	ड) आहार शास्त्र
- 2) खेळामध्ये कोणतीही ——— मानली जात नाही.

अ) माणूसकी	ब) जात वंश
क) क्रीडा संस्कृती	ड) वरील सर्व
- 3) कौशल्य अध्ययन प्रक्रियेत ——— हा एक भाग महत्वाचा असतो.

अ) स्मरण	ब) कौशल्य
क) इच्छाशक्ती	ड) प्रसंग
- 4) क्रीडेंला एक ——— या दृष्टिकोनातून पाहिले पाहिजे.

अ) वास्तववाद	ब) सामाजिक संस्था
क) स्वतंत्र विभाग	ड) यापैकी नाही
- 5) मानसशास्त्र म्हणजे ——— असे प्लेटोने सांगितले आहे.

अ) आत्म्याचे शास्त्र	ब) वर्तनशास्त्र
क) आरोग्यशास्त्र	ड) ज्ञानशास्त्र
- 6) खेळाडूंचा वर्तणूकीचा अभ्यास ——— द्वारे केला जातो.

अ) क्रीडा तंत्रा	ब) क्रीडामानसशास्त्रा
क) क्रीडा जैव तंत्रा	ड) क्रीडा दुखापती
- 7) मानसिक वय संकल्पना ——— नी दिली.

अ) स्टेन	ब) गॅल्टन
क) बिनेट	ड) वॅटसन
- 8) खेळ हा समाजाचा मुलभूत ——— असतो.

अ) घटक	ब) आधारस्तंभ
क) अ आणि ब	ड) यापैकी नाही
- 9) ——— अवस्थेतील मुले प्रौढांच्या जगतापासून अलग असतात.

अ) कौमार्य	ब) बाल्य
क) किशोरी	ड) वरील सर्व

- 10) क्रीडेचा केवळ सामाजिक पातळीवरच ----- राखण्याचा उपयोग होतो.
अ) नैतिक ऐक्य
ब) राष्ट्रीय ऐक्य
क) सामाजिक ऐक्य
ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) नेतृत्वाची व्याख्या लिहा आणि नेतृत्व आणि क्रीडा स्पष्ट करा. **10**
ब) चिंता म्हणजे काय ते सांगुन स्पर्धात्मक चिंता व क्रीडा प्राविण्य स्पष्ट करा. **10**

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) क्रीडा मानसशास्त्राचा अर्थ लिहा आणि क्रीडा मानसशास्त्राची शारिरीक शिक्षण व क्रीडेमध्ये गरज व महत्व लिहा. **15**
ब) व्यक्तिमत्त्वाचा शारिरीक शिक्षणातून विकास स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) ताण म्हणजे काय सांगुन ताणाची कारणे स्पष्ट करा. **15**
ब) क्रीडा सामाजशास्त्राचा अर्थ लिहा आणि व्याख्या देवून त्यांचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) समुहगतीमान शीलता **20**
ब) सामाजिक स्तरीकरणाचे क्रीडेवर होणारे परिणाम
क) क्रीडेतून राष्ट्रीय एकात्मता स्पष्ट करा.
ड) प्रेरणा व प्राविण्य
इ) चिंतेचे प्रकार सांगा

Seat No.	
-----------------	--

**M.P.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Sports Psychology and Sport Sociology (20503402)**

Day & Date: Tuesday, 20-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) A study of social and cultural behaviour of human regarding sports is _____.
  - a) Psychology
  - b) Biology
  - c) Social sports sociology
  - d) Diet
- 2) Any _____ is not considered in sports.
  - a) Humanity
  - b) Caste
  - c) Sports culture
  - d) Above All
- 3) _____ is important part in skill learning process.
  - a) Memory
  - b) Skill
  - c) Will Power
  - d) Incident
- 4) Sports should be considered by _____ attitude
  - a) Realism
  - b) Social institution
  - c) Independent section
  - d) None of the above
- 5) Plato stated that psychology means _____.
  - a) Science of Soul
  - b) Behaviourism
  - c) Diet
  - d) Epistemology
- 6) Study of players behaviour is studied through _____.
  - a) Sports technique
  - b) Sports psychology
  - c) Sports biotechnology
  - d) Sports injuries
- 7) The concept of mental age is stated by _____.
  - a) Stein
  - b) Galton
  - c) Binet
  - d) Watson
- 8) Sports is a basic _____ of society.
  - a) Unit
  - b) Pillar
  - c) a and b
  - d) None of the above
- 9) The children in _____ taglines aloof from.
  - a) Virginity
  - b) Childhood
  - c) Adolescent
  - d) Above all
- 10) Sports is useful for _____ at the social level.
  - a) Moral Unity
  - b) National Unity
  - c) Social Unity
  - d) None of the above

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Define Leadership and Explain about Leadership and sports. **10**
  - b) Define anxiety and explain competitive anxiety and sports performance. **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Define sports psychology and explain need and importance of sports psychology in Physical Education and sports
  - b) Explain personality development through Physical Education.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Define stress and explain causes of stress.
  - b) Explain the meaning and definition of sports sociology in detail.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Group dynamic
  - b) Explain the effects of social stratification on sports
  - c) Write about National integration through sports
  - d) Motivation and performance
  - e) How many types of Anxiety are there?

Seat
No.

**M.P.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Value and Environmental Education (20503408)**

Day & Date: Wednesday, 21-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1 योग्य पर्याय निवडा.

10

- 1) घरातील कचऱ्याचे ---- असे वर्गीकरण करावे.

अ) सुका कचरा	ब) ओला कचरा
क) दोन्ही 'अ' आणि 'ब'	ड) यापैकी नाही
- 2) ऑटो रिक्शाचा धूर ---- प्रदुषणाचा परिणाम आहे.

अ) भूमी (माती)	ब) पाणी
क) हवा	ड) वरील सर्व
- 3) व्याघ्र प्रकल्पाचा उद्देश ---- हा आहे.

अ) पाणी वाचवणे	ब) वाघ वाचवणे
क) जंगल वाचवणे	ड) यापैकी नाही
- 4) ध्वनि प्रदुषणाची तिब्रता मोजण्याचे एकक ---- आहे.

अ) मीटर	ब) किलोग्रॅम
क) लिटर	ड) डेसिबल
- 5) गंगा नदी शुध्दीकरण अभियान या योजनेचा मुख्य उद्देश ---- यांनी ठरविला.

अ) राजीव गांधी	ब) इंदिरा गांधी
क) महात्मा गांधी	ड) पंडित नेहरू
- 6) शाळेचा परिसर स्वच्छ करणे हे ---- उदाहरण आहे.

अ) धार्मिक सहिष्णूता	ब) नम्रता
क) व्यवस्थितपणा	ड) यापैकी नाही
- 7) मुले आणि मुली समान वागणूक म्हणजे ---- .

अ) स्वदेशाभिमान	ब) लिंग समानता
क) राष्ट्रीय एकात्मता	ड) यापैकी नाही
- 8) झाडे लावणे ही ---- कृती आहे.

अ) भौतिक मूल्य	ब) पर्यावरण मूल्य
क) नैतिक मूल्य	ड) यापैकी नाही
- 9) ---- साली विश्व व्याघ्र मंचाची स्थापना झाली.

अ) 1948	ब) 1994
क) 2014	ड) 2004

- 10) ——— रोजी 'जागतिक पर्यावरण दिन' साजरा केला जातो.
अ) पाच एप्रिल
ब) पाच जून
क) पाच मे
ड) यापैकी नाही

प्र.2 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- अ) मूल्य शिक्षणात शिक्षकाची भूमिका स्पष्ट करा. 10
ब) ध्वनी प्रदुषणाशी संबंधित समस्या स्पष्ट करा. 10

प्र.3 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) पर्यावरण संवर्धनामध्ये शाळांची भूमिका स्पष्ट करा. 15
ब) जल (पाणी) प्रदुषण म्हणजे काय? जलप्रदूषणाचे मानवी आरोग्यावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.4 खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणताही एक)

- अ) हवा प्रदुषणाची व्याख्या सांगा? जीवनावर हवा प्रदुषणाचे होणारे परिणाम स्पष्ट करा. 15
ब) पर्यावरण शिक्षणाची संकल्पना, गरज, व्याप्ती व महत्व स्पष्ट करा.

प्र.5 टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- अ) मूल्यांचे महत्व लिहा. 20
ब) मूल्यशिक्षणात पालकांची भूमिका
क) पर्यावरण समस्यावर उपाय
ड) महाविद्यालयातील कचरा व्यवस्थापन
इ) गंगानदी कृती योजना

Seat No.	
-----------------	--

**M.P.Ed. (Semester - IV) (New) (CBCS) Examination: March/April-2023
Value and Environmental Education (20503408)**

Day & Date: Wednesday, 21-06-2023
Time: 09:00 AM To 12:00 PM

Max. Marks: 80

Instructions: 1) All questions are compulsory.
2) The candidates should read the original questions in English.

Q.1 Choose the correct alternative from the following options. 10

- 1) The wastage in house is classified as _____.
  - a) dry wastage
  - b) wet wastage
  - c) both a & b
  - d) none of these
- 2) The smoke of auto rikshaw is effect of _____ pollution.
  - a) soil
  - b) water
  - c) air
  - d) all above
- 3) Objective of Tiger project is _____
  - a) to save water
  - b) to save tiger
  - c) to save forest
  - d) none of these
- 4) _____ unit to measure sound pollution.
  - a) Meter
  - b) Kilogram
  - c) Liter
  - d) Decibel
- 5) Ganga purification campaign scheme, this aim was decided by _____.
  - a) Rajiv Gandhi
  - b) Indira Gandhi
  - c) Mahatma Gandhi
  - d) Pandit Nehru
- 6) Cleaning School campus is an example of _____.
  - a) Religions tolerance
  - b) modesty
  - c) neatness
  - d) none of these
- 7) The equal treatment to boys and girls means _____.
  - a) patriotism
  - b) equality to gender
  - c) national Integration
  - d) none of these
- 8) Plantation is activity of _____ value.
  - a) physical value
  - b) environmental value
  - c) moral value
  - d) none of these
- 9) In _____ year Global Tiger forum was established.
  - a) 1948
  - b) 1994
  - c) 2014
  - d) 2004
- 10) 'World Environmental Day' Celebrated on _____.
  - a) 5th April
  - b) 5th June
  - c) 5th May
  - d) None of these

- Q.2 Answer the following questions.**
- a) Explain the role of teacher in value education. **10**
  - b) Explain the problems of related to noise pollution. **10**
- Q.3 Answer the following questions. (Any One)** **15**
- a) Explain the role of Schools in Environmental Conservation.
  - b) What is water pollution? Explain the effect of water pollution on human health.
- Q.4 Answer the following questions (Any One)** **15**
- a) Define air pollution. Explain the effects of air pollution on human life.
  - b) Explain the concept, need, scope, and importance of environmental education.
- Q.5 Write Short Notes. (Any Four)** **20**
- a) Write the importance of values
  - b) Role of Parents in value education
  - c) Remedial measures of Environmental problems
  - d) Waste Management in college
  - e) Ganga Action Plan